

Oude Kerk, 6 augustus 2023

Groene dienst

ds. Carla Borgers

---

gelezen: Jona 4, 5-11 en 1 Korintiërs 15, 36b-43

titel: Thuis op aarde

De aarde is ons huis, Rob Bloemendaal

inleiding bij het thema

Als wij het over het scheppingsverhaal hebben, dan hebben het over het eerste bijbelboek, Genesis en dan nog meestal over het eerste scheppingsverhaal. Dat er twee verhalen zijn vinden we vaak al ingewikkeld. We willen ook nog wel begripvol knikken als iemand opwerpt dat er andere volken zijn die een eigen scheppingsverhaal hebben.

Natuurlijk, zeggen we dan: dat past bij hun cultuur. Toch mooi, zo'n bijzonder scheppingsverhaal. Maar dat er zoiets bestaat als een 'collectief scheppingsverhaal', dát past niet echt in ons denken. Toch bestaat dat collectieve scheppingsverhaal. Het is geïnspireerd door de natuurwetenschappen. Dat verhaal gaat ongeveer zo: Uit een miljoenste gram materie heeft zich een niet voor te stellen verscheidenheid ontwikkeld, niet alleen in het onvoorstelbare universum met zijn melkwegstelsels, planeten, zonnen, manen en sterren, maar ook op onze planeet.

De bijbelse scheppingsverhalen zijn verhalen van deze planeet, van deze aarde en betreffen de meest zichtbare levensvormen.

Het collectieve scheppingsverhaal gaat over álles en dat álles is zó duizelingwekkend dat het ook menig wetenschapper duizelt. Toch kan dat collectieve scheppingsverhaal ons misschien helpen om schepping en het geschapene en onszelf in een ander perspectief te leren zien. Vandaag houden we het maar gewoon bij de aarde. Daar is al zóveel verscheidenheid en verschil te ontdekken dat één mensenleven bij lange na niet genoeg is om alles te doorgronden en te leren kennen. En toch, ál die materie, ál die schepsels horen en zijn 'thuis op aarde', zoals ook wij thuis horen en thuis zijn op aarde. Dat is dan ook het thema van deze dienst: Thuis op aarde.

tekst van Meister Eckhart

(Eckhart von Hochheim, dominicaan, theoloog en filosoof, 13^e eeuw).

Was ik alleen in een woestijn
en voelde mij bevreesd
Ik zou een kind bij me wensen.
Dan zou mijn angst verdwijnen
en ik zou sterk zijn.
Dit is wat het leven zelf vermag
omdat het zo nobel is, zo vol vreugde
en zo krachtig.
Maar kon ik geen kind bij me hebben,
dan wenste ik ten minste een levend dier
naast me om mij tot troost te zijn.

Laten daarom zij, die in hun grote, donkere boeken
wonderbare dingen tot stand brengen,
een dier nemen
om hen te helpen.
Het leven in een dier
zal hen op zijn beurt sterken.
Want gelijkheid
geeft kracht, aan alle dingen
en op elk moment.

overdenking

Gemeente, lieve mensen van God, zusters en broeders in Christus,
Wie zijn wij mensen eigenlijk in het grote geheel van alles wat wij 'de schepping'
noemen? Wie zijn wij ten opzichte van andere schepselen op de planeet aarde? Wat
is onze rol, onze taak? De bijbel heeft ons twee belangrijke geboden gegeven: heb
de Heer uw God lief (het eerste grote gebod) en uw naaste als uzelf (het tweede
grote gebod). Maar onze verplichtingen jegens de aarde zelf, jegens onze
medeschepselen en de zorg die zij nodig hebben, die hebben we niet geformuleerd
in onze geloofsboeken. Ze zijn tot nu toe ook niet echt onderdeel van bijvoorbeeld

een scheppingstheologie geweest. Gaandeweg komt daar nu verandering in. Ook voor de overdenking van vandaag ben ik 'in de leer' geweest bij de Amerikaanse eco-theologe Sallie McFague, die een aantal belangwekkende en hoopgevende boeken schreef.

In de theologie zoals wij die tot nu toe kenden staat de relatie tussen God en de individuele mens centraal. McFague durfde het aan om een ecologische theologie te ontwikkelen, waarin ze de aarde en zelfs het hele universum beschouwt als het lichaam van God. In dit denken staat niet de relatie van God met ons als individu centraal, maar de relatie van God met de hele kosmos.

Ik moet zeggen dat mijn hart van dit soort denken sneller gaat kloppen. Het roept vragen op als: Wat zijn de consequenties van dit soort denken voor de het denken over God, over Christus, over eschatologie? Wat betekent het voor de kosmologie en voor de antropologie?

McFague gaat uit van het collectieve scheppingsverhaal, waarin het heelal zo'n 15 miljard jaar geleden begon met een oerknal, die uiteindelijk leidde tot het ontstaan van honderden miljarden melkwegen. Eén daarvan is onze Melkweg, die op haar beurt ook weer miljarden sterren omvat, waaronder onze zon en haar planeten. Al het andere kwam hieruit voort.

Alles wat is, is dus met elkaar verwant, zou je kunnen zeggen. Dus alle levende én niet levende dingen komen voort uit die ene explosie. Het getoonde schilderij van Rob Bloemendaal geeft in alle veelkleurigheid weer hoe verbonden alles op deze aarde met elkaar is. In haar boek 'Het lichaam van God' formuleert McFague het zó: "Wij zijn verre neven van de sterren en naaste verwanten van de oceanen, de planten en alle andere levende schepselen op aarde." Wij zijn 'thuis op aarde', maar wel samen met al deze 'verwanten' van ons. Overigens is dat 'thuis' van ons een aarde die nog altijd in wording is. God scheidt nog altijd en wij mensen mogen onszelf zien als scheppingspartners.

Wij zijn immers denkende schepselen die in staat zijn mee te werken aan dat doorgaande scheppingsproces. En dat niet alleen, vanwege onze positie zijn we ook geroepen de aarde en wat daarop leeft te beschermen, te behoeden.

Uit deze foto met de glazen bollen spreekt iets van die bescherming. De glazen bollen lijken de natuur te beschermen, maar ook de cultuur die in één van die bollen de vorm heeft van een soort stenen toren.

Kijk, dat is toch een wat andere kijk op wie we zijn en wat onze plaats is op deze aarde. Wij zijn niet 'de kroon op de schepping', maar radicaal verbonden met alles wat is én we zijn in staat gesteld die schepping te beschermen en zelfs verder te brengen. Er is geen lager of hoger in de schepping. De ene levensvorm zorgt voor de andere.

Schepselen met wat wij noemen 'hogere bewustzijnsniveaus' zijn zelfs afhankelijker van de lagere dan andersom.

Planten en bomen hebben de mens niet nodig, maar wij kunnen zonder planten en bomen niet leven. Het water van rivieren en beken stroomt ook zonder de mens wel. Maar wij kunnen zonder water niet overleven. Dus hoe hoger en complexer het niveau van een schepsel, hoe kwetsbaarder en hoe meer afhankelijk het is van de niveaus die het helpen en ondersteunen. Wij mensen zijn voor ons overleven afhankelijk van de zogenoemde lagere levensvormen. Hoe vreemd is het dan te bedenken dat de mens in de bijbel de opdracht krijgt om de aarde 'onder zijn gezag te brengen' en om te 'heersen' over de vissen, de vogels en de dieren op het land.

Toch zijn er in de bijbel ook andere geluiden te vernemen. Je moet even zoeken, dat wél. Vanaf het moment dat ik het boekje Jona leerde kennen was ik geraakt door de laatste zin ervan, waar God tegen Jona zegt: "...zou Ik dan geen verdriet hebben om Nineve, die grote stad, waar meer dan honderdtwintigduizend mensen wonen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen, en dan nog al die dieren?"

Hier doen de dieren er óók toe. Ze worden in elk geval op één lijn gesteld met de mensen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen, de ongeletterden zou je nu zeggen.

En ook bij Paulus klinkt iets door van de 'individualiteit' van wat geschapen is: "Hij geeft elke zaadkorrel zijn eigen vorm. Elk aards lichaam is anders; het lichaam van een mens is enig in zijn soort, dat van een dier eveneens, dat van een vogel ook, en ook dat van een vis. Er zijn lichamen aan de hemel en lichamen op aarde, maar de schittering van een hemellichaam is anders dan die van een aards lichaam. De zon heeft een andere schittering dan de maan, de maan weer een andere dan de sterren, en de sterren onderling verschillen ook in schittering." Het klinkt bijna als eco-theologie, maar dat is Paulus iets in de mond leggen wat hij zo niet kan hebben bedoeld. Toch is de bijbel niet eenduidig waar het gaat om de plaats van de mens te midden van alle andere levensvormen. Jona geeft heel even een ander perspectief en ook Paulus doet hier -waarschijnlijk onbedoeld- een duit in het zakje. Zou dit andere perspectief ons kunnen helpen om anders naar de wereld en onze plaats daarin te gaan kijken. Zou het ons kunnen helpen om ons op een andere manier 'thuis' te voelen op aarde? Zou het ons kunnen helpen ons meer geborgen en gedragen te weten door de vele medeschepselen die ons ondersteunen en ons gezond houden, zoals de bacteriën in onze darmen? Alles en iedereen is in dit perspectief waardevol en vormt een eenheid. Een eenheid waarin het goed toeven is, een eenheid en verbondenheid waarin we ons thuis kunnen voelen op deze aarde, samen met al Gods schepselen. Wat een prachtige wereld zou dat zijn! Amen.

pianospel 'What a wonderful world', Louis Armstrong